

Koliko je važna informacijska pismenost?

Jelka Petrak

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Medicinsko znanje neprekidno se mijenja, pa znanstveni i stručni rad u području medicine snažno ovise o pouzdanom i pravodobnom pristupu objavljenim rezultatima medicinskih istraživanja i njihove praktične primjene. To vrijedi u svim područjima medicine, bilo da su to, primjerice, rezultati ispitivanja novih lijekova, doprinosi boljem razumijevanju nastanka i razvoja osteoporoze ili smjernice za liječenje astme. Svaka nova znanstvena spoznaja ili kliničko iskustvo moraju biti dostupni najširem krugu zainteresiranih korisnika. To doprinosi uspješnijem liječenju i održavanju zdravlja ljudi.

Promjene u načinu bilježenja i prijenosa medicinskih informacija do kojih je došlo slijedom razvoja računalne i komunikacijske tehnologije izazvale su i promjene u njihovoj uporabi: ne samo mjesta, vremena, načina i navika, nego i strukture korisnika. Internet je omogućio liječnicima i ostalom zdravstvenom osoblju[1] te bolesnicima i svima onima koji skrbe o svome zdravlju[2] brzi pristup nemjerljivom broju medicinskih informacija. Medicinske informacije sve se više u primjerenome obliku usmjeravaju prema javnosti, a odnos između liječnika i bolesnika postavlja se na drukčije osnove.[3]

Medicinske informacije nalaze se u tom tzv. virtualnom svijetu na različitim mjestima i u različitim oblicima, pripremljene i uređene za različite skupine korisnika. To su internetske stranice medicinskih kliničkih i obrazovnih ustanova, međunarodnih i strukovnih udruga, izdavača medicinske literature, knjižnica, farmaceutskih tvrtki, bolesničkih udruga itd. Neke su usustavljene u baze podataka, neke su samostalno objavili njihovi autori. Neke su posve besplatno dostupne kao cjeloviti tekstovi, nekima se može pristupiti samo uz prethodnu pretplatu. Za korištenje svih potrebna je, međutim, informacijska pismenost. [4] Treba, drugim riječima, znati tražiti i pristupati informacijama i djelotvorno ih vrjednovati.

Informacijska pismenost sustavni je razvoj sposobnosti definiranja informacijske potrebe, korištenja alata i postupaka za identifikaciju i lokaciju potrebnih informacija, pristupa informacijama, analize nađenih informacija i njihove uporabe. [5] Informacijsku pismenost treba, pri tome, lučiti od računalne pismenosti, koja je prvoj samo preduvjet.

Prvo načelo informacijske pismenosti znati je **prepoznati** narav i opseg potrebe za informacijama. Drugim riječima, treba prepoznati kad i za što vam informacija treba, treba znati formulirati pitanje na koje tražite odgovor ili opisati ključnim riječima problem za čije razrješavanje informaciju trebate, treba poznavati različite izvore informacija i načine na koji se informacije mogu obraditi i priopćiti itd.

Drugo načelo informacijske pismenosti znati je **pristupiti** potrebnoj informaciji. To znači, da treba poznavati sustav organizacije objavljenih medicinskih informacija i moći odabrati onaj koji će dati nabolji i najbrži odgovor na pitanje koje morate razriješiti. Treba znati kakve vam informacije trebaju, gdje ih najviše možete naći, kakvim upitom ćete se obratiti sustavu (bibliografskoj bazi podataka, zbirci znanstvenih časopisa, portalu, pretraživaču, knjižnici i sl.), kakvom sintaksom (Booleovi operatori, oblik riječi, stručni izrazi i sl.) i kako ćete upit promijeniti sukladno rezultatima koje dobijete (primjerice, promijeniti ključne riječi, vremenski suziti i sl.). Pronađene informacije treba naučiti pohraniti za kasniju uporabu.

Treći je važni korak znati **vrjednovati** pronađenu informaciju i uključiti je u svoj sustav znanja i vrijednosti. Treba moći pročitati tekst i iz njega znati izvući i sažeti glave ideje. Važno je naučiti ispitati i usporediti vjerodostojnost, pouzdanost, točnost, ponovljivost, čestitost hipoteza, metoda i rezultata. Potrebno je znati razlučiti stare od novih spoznaja. I naposljetku, treba prepoznati jesu li pronađene informacije zadovoljile našu potrebu.

U četvrtome koraku informaciju treba naučiti primijeniti samostalno ili u timskome radu za obavljanje određene zadaće. Informaciju, drugim riječima, treba znati **uporabiti**. Informaciju treba znati uključiti u donošenje, primjerice, kliničke odluke ili uporabiti kao potporu osobnom promišljanju i iznošenju nekoga problema u usmenome ili pisanome obliku itd.

Peto načelo informacijske pismenosti odnosi se na razumijevanje **pravnih, ekonomskih i etičkih pitanja uporabe informacija**. Valja prepoznati koliko je primjena određene informacije bila učinkovita, ali isto tako jesu li se pri uporabi informacije poštovala i primjenjivala sva prava i

pravila koja se odnose na intelektualno vlasništvo, zaštitu privatnosti, ispravno navođenje korištenih izvora i sl.

Eto, u tome okviru kretat će se teme svih mojih budućih priloga. Pokušat ću približiti vam neke važne medicinske izvore informacija, načine kako im pristupiti i način na koji se mogu vrjednovati. Svi vaši prijedlozi i primjedbe dobro su došli!

[1] Wang KK, Wong Kee Song LM. *The physician and the Internet.* Mayo Clin Proc. 1997 Jan;72(1):66-71.

[2] Diaz JA, Griffith RA, Ng JJ, Reinert SE, Friedmann PD, Moulton AW. *Patients' use of the Internet for medical information.* J Gen Intern Med. 2002 Mar;17(3):180-5.

[3] American Medical Association. *Guidelines for Medical and Health Information Sites on the Internet.* Dostupno na: url: <http://www.ama-assn.org/ama/pub/category/1905.html> [2005-03-15]

[4] Chew F, Grant W, Tote R. *Doctors on-line: using diffusion of innovations theory to understand internet use.* Fam Med. 2004 Oct;36(9):645-50.

[5] ACRL. *Information literacy competency standards for higher education.* Dostupno na: url: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlissues/acrlinfolit/infolitstandards/stepbystep1/stepbystep.htm> [2005-03-15].